

Projekts LIFE-IP LatViaNature

C.2: Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, tostarp Natura 2000, dabas aizsardzības plānošanas pilnveide

Dabas aizsardzības plānu ieviešanai potenciāli pieejamais finansējums

Atbildīgais par aktivitāti: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

2023

Summary

Report on potential funding sources for the implementation of site management plans has been prepared within the LIFE Integrated Project: Optimising the Governance and Management of the Natura 2000 Protected Areas Network in Latvia LIFE19 IPE/LV/000010, Action C.2. The aim of the action is to improve site management planning system to make it more effective in providing better conservation status to species and habitats, to decrease the costs of plan development, and make them more flexible and user-friendly, linked to the GIS-based National Nature Data Management System OZOLS.

This report consists of 6 parts: Introduction; Division of management measures; Sources of financing management measures; Strategic planning of implementation of management measures, Problematic issues and obstacles to the implementation and financing of management measures, and Conclusions.

Report has been developed considering the current multiyear financing period of EU funds - the 2021-2027 planning period. During the preparation of the document, experts in the field of nature were interviewed, site management plans were analysed, and information was collected on the current sources of potentially available funding.

In the second chapter of the report main sources of financing management measures have been identified and allocated:

1. State budget (including institution maintenance, monitoring, etc);
2. EU funds (including Cohesion Fund, LIFE programme funding, Cross-border cooperation programs, etc);
3. Compensation and support payments.

Forth chapter "Problematic issues and obstacles to the implementation and financing of management measures" of the document summarizes both - the issues highlighted in the expert discussions and the conclusions that have arisen after getting acquainted with the site management plans developed so far.

Partners involved in the Action C.2.: Ministry of Environmental Protection and Regional Development, Nature Conservation Agency, Vidzeme University of Applied Sciences, Latvia University of Life Sciences and Technologies (previously - Latvian University of Agriculture).

Projekts "Natura 2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas optimizācija" (LIFE19 IPE/LV/000010 LIFE-IP LatViaNature) tiek īstenots ar Eiropas Savienības LIFE programmas un VRAA finansiālu atbalstu.

Informācija atspoguļo tikai projekta LIFE IP LatViaNature īstenotāju redzējumu, Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūra nav atbildīga par šeit sniegtās informācijas iespējamo izmantojumu.

Dokumentā lietotie saīsinājumi

Biotopu direktīva – Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību

CFLA – Centrālā finanšu līgumu aģentūra

DA plāns – dabas aizsardzības plāns

DAP – Dabas aizsardzības pārvalde

ES – Eiropas Savienība

EJZAF – Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras zivsaimniecības fonds

ERAF – Eiropas Reģionālās attīstības fonds

ĪADT – īpaši aizsargājama dabas teritorija

ĪADT likums – likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”

KF – Eiropas Savienības Kohēzijas fonds

KLP – Kopējā lauksaimniecības politika

LVAF – Latvijas vides aizsardzības fonds

LVM – Latvijas valsts meži

MK – Ministru kabinets

PAF – Prioritised action framework

PRP – Prioritāro rīcību programma

TPF – Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

Satura rādītājs

Summary	2
Ievads	5
1. Apsaimniekošanas pasākumu iedalījums.....	6
2. Apsaimniekošanas pasākumu finansēšanas avoti	8
2.1. LVAF – dabas aizsardzības plānos paredzēto apsaimniekošanas pasākumu ieviešana projektu konkursa veidā.....	16
2.2. Valsts zivju fonds – šķēršļu nojaukšana upēs	18
2.3. ES fondu potenciāli pieejamais finansējums (2021-2027)	20
2.4. Kompensāciju un atbalsta maksājumi.....	28
3. Apsaimniekošanas pasākumu ieviešanas stratēģiskā plānošana.....	33
4. Problēmjasutājumi un šķēršļi apsaimniekošanas pasākumu ieviešanai un finansēšanai	34
Kopsavilkums	36

IEVADS

Viena no LIFE-IP projekta LatViaNature aktivitātēm (C.2.) ir vērsta uz īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanas uzlabošanu. Lai to panāktu, projekts darbojas vairākos virzienos – gan izstrādājot un testējot jaunu pieeju DA plānu izstrādei, gan izstrādājot standartizētu un algoritmizētu apsaimniekošanas pasākumu plānošanas veidlapu, gan izvērtējot pieejamo finansējumu DA plānos iekļauto pasākumu ieviešanai.

Projekta ietvaros izstrādātais dokuments “Dabas aizsardzības plānu JAUNAIS IETVARS un nepieciešamie uzlabojumi dabas datu pārvaldības sistēmā “Ozols””¹ piedāvā priekšlikumus efektīvai, mūsdienīgai dabas aizsardzības plānu izstrādes sistēmai, kas satur kartogrāfisku informāciju, standartizētas veidlapas, sniedz precīzu informāciju par katra biotopa kopējo platību un telpisko izvietojumu, ļaujot precīzi noteikt īpašumtiesības katram biotopu poligonam. Augstāk minētā ietvara izstrāde palīdzēs nodrošināt, lai turpmākajos periodos plānoto apsaimniekošanas pasākumu un to administrēšanas process ir vieglāk veicams. Tas palīdzēs sasniegt vienu no projekta uzdevumiem – palielināt ieviesto DA plānos paredzēto apsaimniekošanas pasākumu skaitu, tādējādi uzlabojot gan ES nozīmes, gan Latvijas īpaši aizsargājamo sugu un biotopu stāvokli.

Nodevuma “Dabas aizsardzības plānu ieviešanai pieejamais finansējums” sagatavošanu nodrošināja projekta partneris Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, konsultējoties ar Dabas aizsardzības pārvaldes un LIFE-IP projekta LatViaNature ekspertiem. Tā mērķis ir sniegt pārskatu par šobrīd potenciāli pieejamo finansējumu DA plānos paredzēto apsaimniekošanas pasākumu īstenošanai, kā arī iezīmēt trūkumus un šķēršļus apsaimniekošanas pasākumu ieviešanai un finansēšanai. Dokuments lietojams gan kā rokasgrāmata DA plānu ieviesējiem, gan kā informācijas avots politikas plānotājiem.

Nodevuma sagatavotājs norāda, ka dokuments ir izstrādāts, ņemot vērā šobrīd aktuālo ES fondu daudzgadu finansēšanas periodu – ES fondu 2021.–2027.gada plānošanas periodu. Nodevumā aprakstītā situācija ir fiksēta kā **aktuāla uz 2023.gada septembra beigām**. Līdz ar to, dokumenta sagatavotājs aicina visas DA plānu sagatavošanā ieinteresētās puses, kam konkrētā informācija varētu būt aktuāla, ņemt vērā sekojošus apsvērumus:

- finansēšanas periodā 2021.-2027.gadiem spēkā esošie nosacījumi pēc 2027.gada beigām var tikt mainīti un var nebūt potenciālajiem projektu iesniedzējiem saistoši un aktuāli;
- pieteikšanās uz jebkuras nodevumā minētās programmas finansējumu var būt atvērta konkrētu un ierobežotu laika periodu, līdz ar to aicinām sekot līdzī aktuālajai informācijai atbildīgo iestāžu mājaslapās.

¹ Izstrādātais dokuments pieejams šeit: <https://latvianature.daba.gov.lv/aktivitates/c-2-ipasi-aizsargajamo-dabas-teritoriju-tostarp-natura-2000-dabas-aizsardzibas-planosanas-pilnveide/>

1. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMU IEDALĪJUMS

Atbilstoši 2007.gada 9.oktobra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 686 “Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību”, DA plānā tiek iekļauta informācija par ĪADT apsaimniekošanu. Plānā jānosaka aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas ilgtermiņa un īstermiņa mērķi, kā arī **jādefinē konkrēti apsaimniekošanas pasākumi**. Tāpat plāna izstrādes gaitā, ja iespējams, ir jāparedz plānotā apsaimniekošanas pasākuma nepieciešamais finansējuma apjoms, kā arī iespējama vai ieteicama finansētājs.

Apsaimniekošanas pasākumus iespējams nodalīt sekojošās grupās:

1. Administratīvie pasākumi – ietilpst normatīvo aktu izstrāde, to ieviešanas uzraudzība, nosacījumu izstrāde paredzētās darbības veikšanai, bioloģiskās daudzveidības monitorings. Administratīvie pasākumi pamatā tiek ieviesti valsts institūciju pamatbudžeta ietvaros (VARAM, DAP);

2. Apsaimniekošanas pasākumi, kurus vēl grupēt pēc dažādām pazīmēm:

- normatīvie (ĪADT zonējums un tā režīms);
- pēc ieviešanas biežuma – vienreizēji, regulāri veicami;
- pēc atbilstības teritorijas aizsardzības mērķa² sasniegšanā – minimālie pasākumi teritorijas aizsardzības mērķu sasniegšanai – nomināli obligāti ieviešamie pasākumi, citi pasākumi teritorijā sastopamo īpaši aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzības stāvokļa saglabāšanā vai uzlabošanā, tai skaitā zemes īpašnieku brīvprātīgi veiktie pasākumi;
- pasākumi dzīvotņu savienotības/ konektivitātes uzlabošanai,
- pasākumi teritorijas apmeklēšanas regulēšanai (ekstensīva / intensīva izmantošana – infrastruktūras veidošana, neveidošana, slēgšana, piekļuves ierobežošana u.tml.).

3. Kompensāciju un atbalsta maksājumi – vēlamās apsaimniekošanas prakses veicināšanai;

4. Ar apsaimniekošanas pasākumiem saistītās administratīvās izmaksas – skaidrošana, ieinteresēšana, konsultatīvais darbs. Ja administratīvā apsaimniekošanas pasākumu pieeja pakāpeniski tiek aizvietota vai papildināta ar brīvprātīgiem pasākumiem, tad jāparedz papildus finansējums DAP pusē līgumu slēgšanai un līgumu ievērošanas uzraudzībai.

ĪADT likums nosaka, ka DA plānam ir ieteikuma raksturs. Tāpēc DA plānos plānotajiem apsaimniekošanas pasākumiem bieži netiek norādīts atbildīgais par pasākumu ieviešanu, līdz ar to – pasākumu ieviešana ir brīvprātīga. Atbilstoši

² Teritorijas aizsardzības mērķis - tiek noteikts Projekta aktivitātē A.2, pēc Projekta beigām paredzēts, ka teritorijas aizsardzības mērķi tiek izstrādāti un pārskatīti dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros, ņemot vērā sugas / biotopa aizsardzības stāvokļa vērtējumu un konkrētās teritorijas īpatsvaru kopējā sugas / biotopa aizsardzības ietvarā

Civillikumam, zemes īpašnieks ir atbildīgs par savā īpašumā esošās zemes apsaimniekošanu. Tomēr, ņemot vērā neviendabīgo īpašumu struktūru, ļoti bieži konkrēta biotopa vai sugas dzīvotnes apsaimniekošanai nepieciešama koordinēta rīcība vairāku īpašnieku starpā, kas varētu būt apgrūtināta. Nodevuma sagatavošanas laikā veiktā DA plānu un to ieviešanas progresā analīze liecina, ka vieglāk tiek ieviesti administratīvie pasākumi, kuri ir konkrētu valsts vai pašvaldības iestāžu funkcijās, vai arī DA plāni, kuru ieviešanai tiek piesaistīti dažādu projektu līdzekļi. Tāpat konstatējams, ka ieviešanai reti izvēlas pasākumus, kur nepieciešami sarežģīti sagatavošanās darbi un kuru ieviešana ir ilgstoša.

2. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMU FINANSĒŠANAS AVOTI

Apzināti un izdalīti sekojoši apsaimniekošanas pasākumu finansēšanas avoti:

1. **Valsts budžets:**
 - a. iestāžu uzturēšana, monitorings, u.tml;
 - b. LVAF – dabas aizsardzības plānos paredzēto apsaimniekošanas pasākumu ieviešana projektu konkursa veidā;
 - c. Zivju fonds – šķēršļu nojaukšana upēs (atbilstoši prioritārajam sarakstam);

2. **ES fondi:**
 - a. KF – infrastruktūras izveide Natura 2000 teritorijās;
 - b. KF / ERAF – biotopu atjaunošanas pasākumi;
 - c. TPF (līdz 2027. gadam) – īpašs atbalsts purvu biotopu atjaunošanas pasākumiem;
 - d. LIFE programmas finansējums, kas pieejams atklātu projektu konkursa veidā;
 - e. Pārrobežu sadarbības programmas (tomēr tās reti atbalsta projektus, kuru primārais mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana);

3. **Kompensāciju un atbalsta maksājumi:**
 - a. KLP – bioloģiski vērtīgo zālāju uzturēšana un atjaunošana (atjaunošanai PAF noteikts prioritāro ĪADT saraksts). Atbalsts bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošanai nav ĪADT specifisks, jo šī atbalsta maksājuma ietvaros tiek atbalstīti zālāji, kas atbilst kādam no ES Biotopu direktīvā noteiktajiem zālāju biotopu veidiem, kā arī putniem nozīmīgas dzīvotnes zālājos;
 - b. KLP – kompensāciju maksājumi Natura 2000 mežu teritorijās (=neiejaukšanās režīms);
 - c. EJZAF – kompensācijas par roņu nodarītajiem postījumiem (nav saistīts ar konkrētām jūras ĪADT: “Ņemot vērā, ka roņu populācijas ietekmes mazināšanai uz piekrastes zvejniecību nav rasti citi efektīvi risinājumi, kompensācijas par to radītajiem zaudējumiem zvejai kāpinās nozares konkurētspēju un izturētspēju, vienlaikus sniedzot ieguldījumu bioloģiskās daudzveidības mērķos.”³);
 - d. KLP – neienesīgās investīcijas (nemedijamo dzīvnieku nodarīto postījumu mazināšanai);
 - e. Valsts budžets – kompensācijas par nemedijamo dzīvnieku nodarītajiem zaudējumiem (konkrētai ĪADT piesaistītas galvenokārt zivēdāju dzīvnieku nodarīto zaudējumu kompensācijas, pārējās nav piesaistītas konkrētai ĪADT);

³ Pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/2928/download?attachment>

- f. atbalsta maksājumi mežu teritorijās ārpus Natura 2000 teritorijām - valsts budžeta kompensācijas par saimnieciskās darbības ierobežojumiem.

Apsaimniekošanas pasākumu finansēšanas jaunās / neizmantotās iespējas un veicinošie faktori:

1. Uzņēmumu līdzekļi – finanšu institūcijas / iestādes (finanšu zaļināšana), korporatīvā sociālā atbildība;
2. Klimata pasākumu finansējums – *carbon farming* u.c.;
3. Nodokļi – nekustamā īpašuma nodoklis, iedzīvotāju ienākumu nodoklis, dabas resursu nodoklis.

Detalizētāka informācija par augstāk minētajiem apsaimniekošanas pasākumu finansēšanas avotiem sniegta 1.tabulā, kā arī dokumenta turpmākajās apakšnodaļās.

1.tabula *Apsaimniekošanas pasākumu finansēšanas avoti*

Pasākuma finansēšanas avots		Kādus apsaimniekošanas pasākumus finansē?	Pieejamais finansējuma apjoms un periods	Projektu konkurss	Pieteicējs	Papildu informācija
Valsts budžets	Valsts budžets	Iestāžu uzturēšana, monitorings, u.tml.	-	Nē	-	
	Latvijas Vides aizsardzības fonds (LVAF)	Apsaimniekošanas pasākumu ieviešana DA plānu izstrāde	Latvijas vides aizsardzības fonda darbības koncepcija 2022 – 2023. gadam	Jā	NVO, pašvaldības. Bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošanas pasākumiem arī - Z/S, SIA.	Konceptija: https://www.vraa.gov.lv/lv/media/6965/download?attachment Latvijas vides aizsardzības fonda konkursu plāna laika grafiks 2023.gadam: https://lvafa.vraa.gov.lv/faili/projektukonkursi/2022/LVAF%20konkursu%20plana%20laika%20grafiks%202023.pdf
			Stratēģiskais virziens III			
			Sugu un biotopu stāvokļa uzlabošanas pasākumi, lai sekmētu ES Biodaudzveidības stratēģijas 2030.gadam un Prioritāro rīcību programmas Natura 2000 tīklam Latvijā (2021–2027) mērķu sasniegšanu.			
			2022.gadā 1175000 eiro			
2023.gadā 950000 eiro						

	Zivju fonds	Šķēršļu nojaukšana upēs (prioritārais saraksts)	Eiropas Jūrlietu, zivsaimniecības un akvakultūras fonds (2021-2027) “Programmas zivsaimniecības attīstībai 2021.-2027. gadam”	Vērtēšana atbilstoši kritērijiem, Zivju fonda padomes lēmums par atbalsta piešķiršanu	Valsts institūcijas, pašvaldības, atvasinātas publiskas personas un biedrības (atsevišķos pasākumos).	Projektu iesniegumu iesniegšanas 2023. gada pirmā kārtā atsevišķiem Zivju fonda pasākumiem: https://www.lad.gov.lv/lv/katalogs/valsts-zivju-fonds MK noteikumi Nr. 215 "Noteikumi par valsts atbalsta piešķiršanu zivsaimniecības attīstībai no Zivju fonda finanšu līdzekļiem": http://likumi.lv/doc.php?id=206769
Eiropas Savienības fondi	Kohēzijas fonds (KF) un Eiropas reģionālās attīstības fonds (ERAF)	Infrastruktūras izveide Natura 2000 teritorijās Biotopu un sugu dzīvotņu atjaunošanas pasākumi	Eiropas Savienības kohēzijas politikas programma 2021.–2027.gadam.	Jā	Dabas aizsardzības pārvalde, pašvaldības	Aktuālā kohēzijas politika: https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en Regula par Eiropas Reģionālās attīstības fondu un Kohēzijas fondu: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1058 Ministru kabineta rīkojums Nr. 841 “Par Eiropas Savienības kohēzijas politikas

		1. kārtā – 2 500 000 eiro 2.kārtā – 2 500 000 eiro 3. kārtā – 23 277 500 eiro			programmu 2021.–2027. gadam” : https://likumi.lv/ta/id/327732-par-eiropas-savienibas-kohezijas-politikas-programmu-2021-2027-gadam Prioritāro rīcību programma (PRP): https://www.daba.gov.lv/lv/prioritaro-ricibu-programma-natura-2000-tiklam-latvija-2021-2027
Taisnīgas pārkārtošanās fonds (TPF)	Purvu biotopu atjaunošanas pasākumi	Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns 2021.-2027 gadam. 2 880 000 eiro	Jā, definēts pieteicēju loks	DAP, LVM, indikatīvie sadarbības partneri – citi zemes īpašnieki	Ministru kabineta rīkojums Nr. 531 “Par Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālo plānu”: https://likumi.lv/ta/id/334018-par-taisnigas-parkartosanas-teritorialo-planu Plānotās atlases: https://www.esfondi.lv/pieejamais-atbalsts/planotas-atlases/es-fondu-planotas-projektu-atlases
LIFE programmas finansējums	Biotopu un sugu dzīvotņu atjaunošanas pasākumi Monitorings Infrastruktūras izveide Natura 2000 teritorijās u.c.	Programmu periods 2021-2027	Jā	NVO Pašvaldības Valsts iestādes	Apakšprogrammas un pieteikšanās grafiks: https://cinea.ec.europa.eu/news-events/news/life-programme-priority-topics-2021-2024-2021-08-25_en https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life/life-calls-proposals_en https://lifeprogramma.lv/lv/projektu-pieteicejiem

Pārrobežu sadarbības programmas	Interreg VI-A Estonia-Latvia programme	Tūrisma infrastruktūra	Programmu periods 2021-2027	Jā	Dažādi	Aktuālie Interreg programmas konkursi: https://www.interreg.lv/lv/interreg-latvija/aktualie-projektu-konkursi/
	Interreg VI-A Latvia-Lithuania Programme 2		SO 2.5.1.(vi) 2milj Natura2000			
	Interreg Baltic Sea Region Programme		1. P2 / SO7 6600000 un P4/ RSO4.6 / SO 6: 6000 001 eiro			
	Interreg Central Baltic Programme		2. P2, PO2.1. 10milj			
			P2, RSO2.7., PO 4 17498089 eiro			
Kompensāciju un atbalsta maksājumi	Kopējā lauksaimniecības politika (KLP)	Bioloģiski vērtīgo zālāju uzturēšana un atjaunošana (atjaunošanai PAF noteikts prioritāro teritoriju saraksts)	Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.- 2027.	Jā		Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.- 2027.gadam: https://www.zm.gov.lv/lv/media/5409/download?attachment

KLP	Kompensāciju maksājumi Natura 2000 mežu teritorijās (=neiejaukšanās režīms)	Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.-2027.	Jā	Meža zemes (izņemot pašvaldībai vai valstij piederošu vai piekritīgu meža zemes platību) īpašnieks vai lietotājs, vai to kooperatīvs vai apvienība	MK sēdes protokollēmuma projekts: https://tapportals.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/dbc262ab-410b-4088-96ff-52005b64d1e3/preview#
EJZAF	Kompensācija s par roņu nodarītajiem postījumiem (nav tiešā veidā attiecināms uz ĪADT dabas plānu ieviešanu, tomēr šobrīd tiek uzskaitīts pie iespējamām opcijām)	Eiropas Jūrlietu, zivsaimniecības un akvakultūras fonds (2021-2027)	Atbalsta pretendents iesniedz LAD projekta iesniegumu atbalsta saņemšanai	Dažādi (fiziska vai privāto tiesību juridiska persona)	Ministru kabineta 2022.gada 24.maija noteikumi Nr.319 „ Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondu, kā arī valsts atbalstu zvejniecības un akvakultūras attīstībai 2021.–2027. gada plānošanas periodā” Ministru kabineta 2023.gada 7.marta noteikumi Nr.113 “Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības vispārējā kārtība lauku un zivsaimniecības attīstībai”
KLP	Neienesīgās investīcijas (nemedijamo dzīvnieku postījumu mazināšanai)	Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.-2027.			Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.- 2027.gadam: https://www.zm.gov.lv/lv/media/5409/download?attachment

Valsts budžets	Kompensācijas par nemedījamo dzīvnieku nodarītajiem zaudējumiem (konkrētai teritorijai piesaistītas galvenokārt zivjēdāju kompensācijas, pārējās nav)		Nē, izvērtē komisija	Zemes īpašnieki vai lietotāji Kompensāciju nepiešķir tiešās un pastarpinātās pārvaldes institūcijām un valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrībām.	2021.gada 18.februāra Ministru kabineta noteikumi Nr. 114 "Kārtība, kādā zemes īpašniekiem vai lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedījamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem, un minimālās aizsardzības pasākumu prasības postījumu novēršanai" : https://likumi.lv/ta/id/321153-kartiba-kada-zemes-ipasniekiem-vai-lietotajiem-nosakamito-zaudejumu-apmeri-kas-saistiti-ar-ipasi-aizsargajamo-nemedijamo-sugu-

2.1. LVAF – dabas aizsardzības plānos paredzēto apsaimniekošanas pasākumu ieviešana projektu konkursa veidā

Laika periodam līdz 2023.gada beigām spēkā esoša ir Latvijas vides aizsardzības fonda darbības koncepcija 2022 – 2023. gadam. Plašāka informācija par koncepciju pieejama šeit:

<https://www.vraa.gov.lv/lv/media/6965/download?attachment>

Koncepcija kā saistošas nosaka divas budžeta apakšprogrammas, no kurām dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem potenciāli saistošā: Budžeta apakšprogramma 21.02.00 “Vides aizsardzības projekti”. Apakšprogrammas mērķis ir atbalstīt vides aizsardzības projektus, kuru ietvaros tiek īstenotas praktiskas aktivitātes (pasākumi) un nacionālas nozīmes multisektoriāli vides aizsardzības pasākumi. Viens no pieciem virzieniem, kam 2022.-2023.gada periodā ir ticis piešķirts finansējums, ir ***Dabas aizsardzība – dabas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un pieejamības sabiedrībai nodrošināšana.***

Lai īstenotu šo un citus noteiktos darbības virzienus, valsts budžeta apakšprogrammai 21.02.00 “Vides aizsardzības projekti” tiek noteikti stratēģiskie projektu konkursu virzieni un finansējuma indikatīvais sadalījums 2022 -2023 gadam.⁴ Plašāku informāciju par virzienu “III Sugu un biotopu stāvokļa uzlabošanas pasākumi, lai sekmētu ES Biodaudzveidības stratēģijas 2030.gadam un Prioritāro rīcību programmas Natura 2000 tīklam Latvijā (2021–2027) mērķu sasniegšanu” un finansējuma sadalījumu skatīt 2.tabulā.

2.tabula ***Indikatīvais finansējuma sadalījums*** (2022.-2023.gads)

Stratēģiskais virziens projektu konkursu aktivitātēm	20222	2023*
<i>III Sugu un biotopu stāvokļa uzlabošanas pasākumi, lai sekmētu ES Biodaudzveidības stratēģijas 2030.gadam¹ un Prioritāro rīcību programmas Natura 2000 tīklam Latvijā (2021–2027)² mērķu sasniegšanu t.sk.</i>	1,175mlj	950 000
<i>Sugu un biotopu stāvokļa uzlabošanas pasākumi</i>	400 000	
<i>Pasākuma “Latvijas dabas vērtību nacionālās aizsardzības un apsaimniekošanas programmas 2018 - 2030 īstenošana”</i>	450 000	
<i>Dabas aizsardzības plānu izstrāde IADT</i>	250 000	
<i>Bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošana</i>	75 000	

*finansējuma sadalījums aktivitātēm 2023.gadā tiek precizēts atbilstoši 2022.gada projektu rezultātiem un apakšprogrammā pieejamajiem līdzekļiem

Avots: LVAF, pieejams:

<https://www.vraa.gov.lv/lv/media/6965/download?attachment>

⁴ <https://www.vraa.gov.lv/lv/media/6965/download?attachment>

Stratēģiskais virziens “Sugu un biotopu stāvokļa uzlabošanas pasākumi, lai sekmētu ES Biodaudzveidības stratēģijas 2030.gadam un Prioritāro rīcību programmas Natura 2000 tīklam Latvijā (2021–2027) mērķu sasniegšanu” kopumā paredz, ka tiek turpināts konkrētajā sektorā iepriekšējos periodos iesāktais atbalsts tādu aktivitāšu īstenošanai, kam nav pieejami ES struktūrfondu un citu ES finanšu instrumentu resursi, šādi nodrošinot dažādu finansēšanas avotu nepārklāšanos vai papildinājumu citu finansējuma avotu plānotajām darbībām. Norādīts, ka **būtiski turpināt atbalstu projektiem, kas vērsti uz ES nozīmes biotopu un sugu saglabāšanu un stāvokļa uzlabošanu, kā arī Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīkla Natura 2000 pilnveidošanai, kā arī tiek turpināts atbalsts bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošanai.**

Sasniedzamo rādītāju un indikatīvo rezultātu apmērs paredz, ka:

- a) Veicināta vidēji 8-10 īpaši aizsargājamo sugu saglabāšana un/vai ES nozīmes īpaši aizsargājamo biotopu atjaunošana un/vai atbilstoša apsaimniekošana;
- b) **Vidēji gadā 15 īpaši aizsargājamās dabas teritorijās realizēti prioritārie apsaimniekošanas pasākumi.**
- c) Dabisko zālāju (ES nozīmes aizsargājamo biotopu) atjaunošana – vairāk nekā 50 ha
- d) **Izstrādāti vismaz 5-7 DA plāni.**

Projektu īstenošanas izvirzīti sekojoši nosacījumi:

- 1) Saskaņā ar plāniem, tiek īstenotas prioritārās aktivitātes aizsargājamo sugu un biotopu aizsardzībai un saglabāšanai. Pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un dabas resursu pieejamībai sabiedrībai tiek īstenoti ĪADT;
- 2) Sugu un biotopu aizsardzības un saglabāšanas pasākumi tiek īstenoti gan ĪADT (tai skaitā Natura 2000 teritoriju tīklā) un mikroliegumos, gan ārpus tām;
- 3) Projektu īstenošana iespējama arī trešo personu īpašumos, bet īstenojamām **aktivitātēm jābūt prioritārām no dabas aizsardzības viedokļa un īstenošanai jāparedz papildus risku novēršanas plāns** (t.sk. bet ne tikai vienošanās ar nekustamā īpašuma īpašnieku par turpmāku teritorijas izmantošanu dabas aizsardzības mērķiem vismaz piecus gadus pēc projekta īstenošanas), lai nodrošinātu projekta īstenošanu un tālāko rezultātu uzturēšanu pēc projekta īstenošanas beigām.
- 4) Projektiem, pēc noslēguma pārskata pieņemšanas, tiek noteikts vismaz piecu gadu rezultātu pēcuzaudzības uzturēšanas periods un nosacījums par turpmāku teritorijas izmantošanu dabas aizsardzības mērķiem vismaz 5-10 gadus pēc projekta beigām.
- 5) Iesniedzēji/īstenoņi: **NVO, pašvaldības**. Bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošanas pasākumiem var pieteikties Latvijas Republikā reģistrēta juridiska persona (piem., Z/S; SIA; nodibinājums; biedrība; pašvaldība u.tml.) kuras valdījumā vai turējumā esošā īpašumā/īpašumos, tiks īstenotas projekta aktivitātes.
- 6) Projekta **īstenošanas laiks vidēji 12-18 mēneši.**

Atbilstoši koncepcijai **plānotie rezultāti**: katru gadu tiktu finansēti 15 - 20 projekti, īstenojot sugu un biotopu, kā arī īpaši aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanas prioritāri nepieciešamās aktivitātes sugu un biotopu aizsardzībai un saglabāšanai ar augstu pievienoto vērtību un ilgtermiņa ieguldījumu.⁵

Neskatoties uz to, ka koncepcijā provizoriski ticis paredzēts, ka DA plānu izstrādei ĪADT 2022.gadā tiks paredzēti līdzekļi 250 000 eiro apmērā, tomēr, kā norādīts dokumentā, tad finansējuma sadalījums aktivitātēm 2023.gadā ticis precizēts atbilstoši 2022.gada projektu rezultātiem un apakšprogrammā pieejamajiem līdzekļiem. Sekot līdzi Latvijas vides aizsardzības fonda konkursu plāna laika grafikam 2023.gadam iespējams šeit: <https://lvafa.vraa.gov.lv/faili/projektukonkursi/2022/LVAF%20konkursu%20plana%20laika%20grafiks%202023.pdf> Vienlaikus, atbilstoši pieejamajam laika grafikam, konstatējams, ka **aktivitātē “Dabas aizsardzības plānu izstrāde ĪADT” pieteikumu iesniegšana noslēgusies 2023.gada aprīlī** un pieteikto plānu provizoriskais īstenošanas termiņš būs no 2023.gada jūnija līdz 2025.gada jūlijam.⁶ 2023.gadā konkursā tika iesniegti 11 projektu iesniegumi, Fonda padome apstiprināja astoņu projektu finansēšanu, kuru īstenošanas rezultātā tiks izstrādāts ĪADT DA plāni, kas noteiks nepieciešamos apsaimniekošanas un aizsardzības pasākumus, lai nodrošinātu labvēlīgu aizsardzības statusu un mērķu sasniegšanu tām dabas vērtībām, kam teritorija izveidota.⁷

Nodevuma sagatavotājs vērš uzmanību, ka Latvijas vides aizsardzības fonda darbības koncepcija 2022 – 2023. gadam ar Latvijas vides aizsardzības fonda padomes 2022.gada 30.marta sēdes lēmumu apstiprināta 2022.gada 30.martā un grozīta 2023.gada 3.martā. **Līdz ar to iespējams secināt, ka precīzāka informācija par 2024.gadam un 2025.gadam aktuālo koncepciju sagaidāma nākamā gada sākumā un ikvienam interesentam nepieciešams sekot līdzi aktuālajai informācijai VRAA mājaslapā.** Kā arī, interesējošos jautājumus iespējams uzdot, rakstot uz lvaf@vraa.gov.lv.

2.2. Valsts zivju fonds – šķēršļu nojaukšana upēs

Valsts zivju fonds ir noteiktā kārtībā uzkrāti papildu finanšu līdzekļi zivju atražošanas un aizsardzības pasākumu nodrošināšanai, kā arī tādu zinātnisko pētījumu finansēšanai, kas saistīti ar zivju resursu izpēti un piesārņojuma un saimnieciskās darbības ietekmes uz zivju resursiem izpēti. Fonda turētājs, rīkotājs un pārvaldītājs ir Fonda padome (plašāk: <https://www.zm.gov.lv/lv/par-zivju-fondu>).

⁵ <https://www.vraa.gov.lv/lv/media/6965/download?attachment>

⁶ <https://lvafa.vraa.gov.lv/faili/projektukonkursi/2022/LVAF%20konkursu%20plana%20laika%20grafiks%202023.pdf>

⁷ <https://www.vraa.gov.lv/lv/jaunums/nosledzies-lvaf-projektu-konkurss-aktivitate-ipasi-aizsargajamo-dabas-teritoriju-aizsardzibas-un-apsaimniekosanas-pasakumu-planosana-dabas-daudzveidibas-saglabasanai>

Valsts atbalsta pasākumam zivsaimniecības attīstībai no Zivju fonda finanšu līdzekļiem **var pieteikties pretendents, kas ir valsts institūcijas, pašvaldības, atvasinātas publiskas personas un biedrības (atsevišķos pasākumos).**

Atbalsts attiecināms uz sekojošiem pasākumiem:

- zinātniskās pētniecības programmas;
- zivju resursu pavairošana un atražošana;
- zivju resursu aizsardzība;
- sabiedrības informēšana;
- dalība starptautiskos pasākumos.

Plašāka informācija par fondu, kā arī par Zemkopības ministrijas, kas, pamatojoties uz Zivju fonda padomes 2023. gada 12. janvāra lēmumu, **izsludinājusi projektu iesniegumu iesniegšanas 2023. gada pirmo kārtu atsevišķiem Zivju fonda pasākumiem**, pieejama šeit: <https://www.lad.gov.lv/lv/katalogs/valsts-zivju-fonds>

Zivju fonda finanšu līdzekļu piešķiršanas kārtību nosaka [02.03.2010 MK noteikumi Nr. 215 "Noteikumi par valsts atbalsta piešķiršanu zivsaimniecības attīstībai no Zivju fonda finanšu līdzekļiem"](#)

Atbilstoši politiskajam mērķim “Zaļāka Eiropa” un tā pirmajai prioritātei “Veicināt ilgtspējīgu zvejniecību un ūdeņu bioloģisko resursu atjaunošanu un saglabāšanu”, pamatots, ka “saimnieciskās darbības un piesārņojuma ietekmē pasliktinās jutīgāko zivju sugu, īpaši migrējošo ceļotājzivju dzīvotņu stāvoklis. Upēs mēdz būt vēsturiski izvietoti šķēršļi, kuri vairs netiek izmantoti atbilstoši to mērķim. Organisko vielu ieplūde un piesārņojums izraisa strauju dzīvotņu aizaugšanu ar ūdensaugiem. Tādējādi īpaši upēs var tikt traucēts attiecīgo zivju sugu nārsts, mazuļu attīstība un tālāka migrācijai uz un no jūras ūdeņiem. Tas ir mazinājis upju noturību un spēju nodrošināt dabas un savvaļas augu un dzīvnieku vajadzības un būtiski ietekmē bioloģisko daudzveidību attiecīgajā ekosistēmā. Zivju krājuma (piemēram, zušu) atjaunošana saskaņā ar KZP mērķiem un ievērojot ICES padomu sekmēs bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos. Intervences mērķis ir apturēt bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu pakalpojumu izzušanu un tos atjaunot, tādējādi sekmējot arī PRP. ES Zaļā kursa un jo īpaši Bioloģiskās daudzveidības stratēģijas mērķu sasniegšanu sekmēs intervences konkrētajā mērķī “Ieguldījums ūdens bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmu aizsardzībā un atjaunošanā”. Intervencu īstenošanas rezultātā tiks sekmēta virzība uz ES bioloģiskās daudzveidības stratēģijā izvirzītajiem mērķiem”.⁸

Plašāk par upju atjaunošanas pasākumiem, t.sk., šķēršļu nojaukšanai, pieejamo finansējumu iespējams iepazīties arī BIOR sagatavotajā materiālā: https://bior.lv/sites/default/files/inline-files/6_Lidzekli.pdf

⁸ <https://www.zm.gov.lv/lv/media/2928/download?attachment>

2.3. ES fondu potenciāli pieejamais finansējums (2021-2027)

2.3.1. KF, ERAF: infrastruktūras izveide Natura 2000 teritorijās; biotopu atjaunošanas pasākumi

ES līderu sanāksmē 2020. gada jūlijā panāktā vienošanās paredz, ka kopumā Latvijas ekonomikas attīstībai aktuālajā plānošanas periodā (2021-2027) būs pieejami apmēram 10,5 miljardi eiro. No tiem 4,24 miljardi eiro atvēlēti kohēzijas politikas programmām (Eiropas Sociālais fonds + (ESF+), Kohēzijas fonds (KF), Eiropas Reģionālais attīstības fonds (ERAF)).

2021.–2027. gadā Eiropas Savienības investīcijas Latvijā tiks novirzītas sešiem galvenajiem mērķiem, kas izvirzīti Eiropas līmenī. Viens no šiem mērķiem: **Zaļāka Eiropa, kas ietver klimatneitralitāti, pielāgošanos klimata pārmaiņām un vides aizsardzību.**⁹

1.attēls ES fondu investīcijas, avots: ES fondi¹⁰

Vairāk par aktuālo kohēzijas politiku iespējams uzzināt šeit: https://ec.europa.eu/regional_policy/2021-2027_en

ERAF mērķis ir atbalstīt mazāk attīstītos reģionus, stiprinot publisko infrastruktūru un veicinot uzņēmējdarbību. Tikmēr KF ir izveidots ar mērķi stiprināt Eiropas Savienības ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, lai sekmētu ilgtspējīgu attīstību. 2021.–2027. gada plānošanas periodā ar to tiek nodrošināts atbalsts: investīcijām vides jomā, tostarp ar ilgtspējīgu attīstību un enerģētiku saistītās jomās, kas veicina vides aizsardzību; Eiropas komunikāciju tīkliem transporta infrastruktūras jomā (TEN-T); tehniskajai palīdzībai.

⁹ <https://m.esfondi.lv/es-fondi-2021---2027>

¹⁰ https://m.esfondi.lv/upload/2021-2027/kopeja_es_fondi_21-27--kopeja.pdf

Plašāka informācija par **Kohēzijas fonda mērķiem, finansējumu un citu aktuālo** pieejama šeit:
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/96/kohezijas-fonds>

Noteikumi par KF 2021.–2027. gada periodam ir paredzēti [Regulā](#) par Eiropas Reģionālās attīstības fondu un Kohēzijas fondu. Regulā ir saglabāta ES kohēzijas politikas tematiskā koncentrācija.¹¹ Regulas I pielikuma “Kopīgie ERAF un Kohēzijas fonda iznākuma un rezultātu rādītāji” – 8.panta 1.punkta 1.tabula “Kopīgie ERAF (Investīcijas nodarbinātībai un izaugsmei un Interreg) un Kohēzijas fonda iznākuma un rezultātu rādītāji” nosaka 2.politikas mērķi “2. Zaļāka un noturīgāka Eiropa ar zemām oglekļa emisijām, kurā notiek pāreja uz bezoglekļa ekonomiku neto izteiksmē, veicinot taisnīgu pārkārtošanos uz tīru enerģiju, “zaļās” un “zilās” investīcijas, aprites ekonomiku, klimata pārmaiņu mazināšanu un pielāgošanos tām, risku novēršanu un pārvaldību un ilgtspējīgu mobilitāti pilsētvidēs (PM Nr. 2)”, (konkrētais mērķis – vii *Uzlabot dabas, bioloģiskās daudzveidības un zaļās infrastruktūras, tostarp pilsētvides teritorijās, aizsardzību un saglabāšanu un samazināt visu veidu piesārņojumu*), kura viens no iznākumiem definēts: “RKI 37 – *Natura 2000* teritoriju platība, uz ko attiecas aizsardzības un atjaunošanas pasākumi”.¹²

Savukārt 2021.gada 16.novembra Ministru kabineta rīkojuma Nr. 841 “Par Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmu 2021.–2027. gadam” 1.punkts nosaka atbalstīt Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmu 2021.–2027. gadam.

Rīkojums nosaka atbilstoši Regulas 2.politikas mērķim definētus virzienus un atbalstāmās darbības, t.sk., 2.2.3.SAM “Uzlabot dabas aizsardzību un bioloģisko daudzveidību, “zaļo” infrastruktūru, it īpaši pilsētvidē, un samazināt piesārņojumu” (RSO 2.7.), kura ietvaros noteikts, ka ir atbalstāmās darbības:

b) Ievērojot to, ka mazāk kā 40% īpaši aizsargājamo teritoriju ir DA plāni, lai nodrošinātu Dabas direktīvās ietvertu dabas aizsardzības priekšnosacījumu izpildi un pasākumu kopumu, kas vajadzīgi, lai saglabātu vai atjaunotu dabiskas dzīvotnes un sugu populācijas labvēlīgā stāvoklī, ir **atbalstāma DA plānu Natura 2000 teritorijām un sugu aizsardzības plānu izstrāde, kā arī dabas datu ieguve un pārvaldības sistēmas uzlabošana;**

c) Lai uzlabotu ES nozīmes dzīvotņu un sugu labvēlīgu aizsardzības statusu un nodrošinātu pozitīvas tendences 2027.g., novērstu bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, saskaņā ar dabas atjaunošanas mērķa uzstādījumiem ir **atbalstāma kompleksa ĪADT aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu īstenošana Natura 2000 teritorijās, nodrošinot dzīvotņu atjaunošanu un infrastruktūras izveidi antropogēnās slodzes mazināšanai u.c. paredzētos pasākumus, kā arī sugu aizsardzības plānu ieviešana un zaļās infrastruktūras elementu izveide ārpus Natura 2000 teritorijām.**¹³

¹¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/96/kohezijas-fonds>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A32021R1058>

¹³ <https://likumi.lv/ta/id/327732-par-eiropas-savienibas-kohezijas-politikas-programmu-2021-2027-gadam>

Rīkojumā norādītais pamatojums: Natura 2000 teritoriju PRP 2021.-2027.gadam ir saskaņota un iesniegta EK 2021.gada aprīlī. Natura 2000 teritoriju prioritāro rīcību programmā 2021.-2027.gadam D sadaļā “Priority measures and financing needs for 2021 – 2027” ir iekļautas aplēses par prioritārajiem pasākumiem un to ieviešanai nepieciešamo finansējumu.¹⁴

Savukārt PRP ir stratēģisks daudzgadu plānošanas instruments, kura mērķis ir sniegt visaptverošu pārskatu par pasākumiem, kas vajadzīgi, lai īstenotu Eiropas Savienības mēroga Natura 2000 tīklu un ar to saistīto zaļo infrastruktūru, precizējot šo pasākumu finansēšanas vajadzības un saistot tās ar attiecīgajām ES finansēšanas programmām. Plašāka informācija par programmu pieejama šeit: <https://www.daba.gov.lv/lv/prioritaro-ricibu-programma-natura-2000-tiklam-latvija-2021-2027>, bet dokumenta kopsavilkums latviešu valodā pieejams šeit: <https://www.daba.gov.lv/lv/media/11337/download?attachment>

Tāpat Rīkojuma 408.punkts nosaka, ka “Dabas resursu ilgtspējīgai izmantošanai ir atbalstāma ES nozīmes biotopu atjaunošana vai purvu ekosistēmu (informatīvi sk. arī 2.3.2.sadaļā) atjaunošana dzīvotņu kvalitātes un aizsardzības statusa uzlabošanai, kā arī ekotūrisma veicināšanai. Šādas aktivitātes ir paredzēts veikt īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, lai uzlabotu purvu ekosistēmu bioloģisko daudzveidību saskaņā ar ES Bioloģiskās daudzveidības stratēģiju 2030. gadam un Natura 2000 prioritāro rīcību programmu 2021. - 2027. gadam”.¹⁵

2021.-2027.gada periodā VARAM atbildībā esošie specifiskie atbalsta mērķu pasākumi ar kopējo ES fondu finansējumu 869,3 miljoni eiro paredzēti projektu īstenošanai vairākās investīciju jomās, t.sk., nodrošinot mērķa par zaļākas Eiropas sasniegšanu (atbilstoši 2.2.3.SAM Uzlabot dabas aizsardzību un bioloģisko daudzveidību, “zaļo” infrastruktūru, it īpaši pilsētvidē, un samazināt piesārņojumu). Plašāka informācija par 2.2.3.3. pasākumu “Pasākumi bioloģiskās daudzveidības veicināšanai un saglabāšanai” apkopota 3.tabulā.

¹⁴ <https://likumi.lv/ta/id/327732-par-eiropas-savienibas-kohezijas-politikas-programmu-2021-2027-gadam>

¹⁵ <https://likumi.lv/ta/id/327732-par-eiropas-savienibas-kohezijas-politikas-programmu-2021-2027-gadam>

3.tabula *Pasākumi bioloģiskās daudzveidības veicināšanai un saglabāšanai*,
avots: VARAM¹⁶

Pasākumi bioloģiskās daudzveidības veicināšanai un saglabāšanai	
<i>Plānotais ES fondu finansējums</i>	1. kārtā – 2 500 000 eiro 2.kārtā – 2 500 000 eiro 3. kārtā – 23 277 500 eiro
<i>Projektu iesniedzēji</i>	Dabas aizsardzības pārvalde, pašvaldības
<i>Atbalstāmās darbības</i>	1. dabas un sugu aizsardzības plānu izstrāde Natura 2000 teritorijās, dabas datu ieguve un pārvaldības sistēmas uzlabošana; 2. īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumu īstenošana Natura 2000 teritorijās, iekļaujot dzīvotņu atjaunošanu un infrastruktūras izveidi antropogēnās slodzes mazināšanai, sugu aizsardzības plānu ieviešana, zaļās infrastruktūras elementu izveide ārpus Natura 2000 teritorijas
<i>Atbalsta likme</i>	līdz 85%
<i>Kommerdarbības atbalsta pārredzamība</i>	Pasākuma ietvaros netiek paredzēts atbalsts ar saimniecisko darbību saistītām aktivitātēm
<i>Sasniedzamais rezultāts</i>	1. 43 754 ha Natura 2000 teritoriju platība, uz kurām attiecas aizsardzības un atjaunošanas pasākumi; 2. atjaunotas degradētas ekosistēmas 8 515 ha platībā
<i>Projektu atlases veids</i>	1. kārtā – ierobežota projektu iesniegumu atlase 2. kārtā – atklāta projektu iesniegumu atlase 3. kārtā - atklāta projektu iesniegumu atlase
<i>Projektu atlases laiks</i>	1. un 2. kārtā – indikatīvi 2024. gada I ceturksnī 3. kārtā – indikatīvi 2025. gada I ceturksnī
<i>Aprites stadija</i>	Īstenošanas nosacījumu izstrāde
<i>Kontaktinformācija</i>	VARAM Investīciju politikas departamenta Vides investīciju nodaļas vecākā eksperte Linda Volšteine, tel.: 26380332, e-pasts: linda.volsteine@varam.gov.lv VARAM Investīciju politikas departamenta Vides investīciju nodaļas vecākais eksperts Viesturs Frišfelds, tel.: 28452807, e-pasts: viesturs.frisfelds@varam.gov.lv

Informācija par **ES fondu plānotajām projektu atlasēm un to indikatīvo grafiku** pieejama šeit (aktualizētā versija 26.07.2023):
<https://www.esfondi.lv/pieejamais-atbalsts/planotas-atlases/es-fondu-planotas-projektu-atlases>

Fondu perioda **projektu atlasēs**, kur notiek aktīva iesniegšana:
<https://www.cfla.gov.lv/lv/2021-2027-projektu-atlases>

Piemēram, atbilstoši CFLA sniegtajai informācijai, 2022.gadā fondu projektu atlasē pašvaldībām un to iestādēm par kompleksu apsaimniekošanas risinājumu ieviešanu Natura 2000 teritorijās tika saņemti vienpadsmit projektu ieceres desmit pašvaldībās. ES fondu atbalstam, kas segs līdz 85% no projekta attiecināmajām izmaksām, varēja pieteikties pašvaldība vai tās izveidota iestāde, kuras funkcijās ietilpst Natura 2000 teritorijas vai tai piegulošās teritorijas apsaimniekošana. Projektu ietvaros tiks īstenoti pasākumi, lai attīstītu šo teritoriju infrastruktūru un veicinātu ES nozīmes biotopu un sugu dzīvotņu atjaunošanu. Projektos plānotais KF finansējums bija no 250 000 līdz 797 500 eiro. Skaidrots, ka atbalstīti tādi darbi, kas vērsti uz augsnes erozijas samazināšanu, epidemioloģiski drošas apmeklētāju plūsmas optimizēšanu, lai saglabātu dabas vērtības un novirzītu apmeklētājus uz mazāk jutīgām teritorijām, antropogēnā un eitrofā piesārņojuma mazināšanu. **Pieejamais finansējums novirzīts arī Natura 2000 teritorijām, kur tiek veidoti veselības maršruti, papildināts labiekārtojums un uzlabota piekļuves infrastruktūra.** Līdz šim apstiprināto projektu īstenošana noslēgsies 2023.gada oktobra beigās.¹⁷

Atbilstoši pieejamai informācijai (2023.gada septembra beigās), šobrīd saistošo apsaimniekošanas aktivitāšu ieviešanas nodrošināšanai nav atvērtas projektu atlases.

2.3.2. TPF – īpašs atbalsts purvu biotopu atjaunošanas pasākumiem

Taisnīgas pārkārtošanās fonds ir finanšu instruments kohēzijas politikas jomā, kura mērķis ir sniegt atbalstu teritorijām, kas saskaras ar lielām sociālekonomiskām grūtībām saistībā ar pārkārtošanos uz klimatneitralitāti. TPF palīdzēs īstenot Eiropas zaļo kursu, kura mērķis ir līdz 2050. gadam panākt ES klimatneitralitāti.

Plašāku informāciju par fondu, Eiropas līmenī pieejamo finansējumu un tā juridisko ietvaru iespējams iegūt šeit https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/finance-and-green-deal/just-transition-mechanism/just-transition-funding-sources_lv un šeit: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/214/taisnigas-parkartosanas-fonds>

2022.gada 14.jūlija Ministru kabineta rīkojuma Nr. 531 “Par Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālo plānu” 1.punkts nosaka, ka tiek apstiprināts Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns un atbalstīti tajā paredzēto pasākumu īstenošana par Taisnīgas pārkārtošanās fonda finansējumu Latvijai 184 237 327 eiro apmērā, kas tiek plānots Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam ietvaros. Rīkojums pieejams šeit: <https://likumi.lv/ta/id/334018-par-taisnigas-parkartosanas-teritorialo-planu>

Atbilstoši publicētajam ES fondu pieejamā atbalsta plānoto kārtu laika grafikam, konstatējams, ka pasākums “Eiropas Savienības nozīmes biotopu vai purvu ekosistēmu atjaunošana” atbilst SAM programmai 6.1.1. “Pārejas uz klimatneitralitāti

¹⁷ <https://www.cfla.gov.lv/lv/jaunums/es-fondu-atbalstam-natura-2000-teritoriju-attistibai-pieteikusas-10-pasvaldibas>

radīto ekonomisko, sociālo un vides seku mazināšana visvairāk skartajos reģionos”, plānotais TPF finansējuma apmērs – 6 miljoni eiro, atbildīgā iestāde – VARAM, bet finansējuma saņēmēji DAP un AS “Latvijas valsts meži”, savukārt indikatīvie sadarbības partneri – citi zemes īpašnieki.

Plašāk par plānotajām atlasēm un saistošajiem parametriem šeit: <https://www.esfondi.lv/pieejamais-atbalsts/planotas-atlases/es-fondu-planotas-projektu-atlases>

2.attēls Taisnīgas pārkārtošanās teritoriālais plāns/infografika

Avots: VARAM¹⁸

Regulas 407.punkts nosaka, ka TPTP darbības “Atteikšanās no kūrdras izmantošanas enerģētikā” ietvaros ir atbalstāma degradēto kūrdras purvu rekultivācija, t.sk. vēsturiskajās kūrdras ieguves vietās, koncentrējoties primāri uz risinājumiem ar augstāku SEG emisiju samazinājumu, kā arī pārprofilēšanas aktivitātēm. Pirms rekultivācijas veikšanas tiks noteiktas vietai piemērotākās darbības un rekultivācijas

¹⁸ <https://www.varam.gov.lv/lv/jaunums/taisnigas-parkartosanas-teritorialais-plans>

metodes. Degradēto purvu rekultivācija ļaus samazināt zemes resursu degradāciju, nodrošināt saimniecisku un pilnvērtīgu vietas turpmāku izmantošanu, novēršot nelabvēlīgas ietekmes apkārtējai videi, kā arī sekmēt ieguves vietas iekļaušanos ainavā. Tāpat paredzēts atbalstāmās darbības pašvaldību un/vai sabiedrisko siltumapgādes pakalpojumu sniedzēju siltumenerģijas ražošanas un koģenerācijas iekārtu nomaiņai vai pielāgošanai alternatīviem AER kurināmajiem, kas pārtrauc kūdras kā kurināmā resursa izmantošanu.

Tāpat Regula nosaka, ka plānoti pasākumi kūdras nozares pārkārtošanai, ekonomikas dažādošanai, sociālekonomisko seku mazināšanai reģionos pārejā uz klimatneitrālu ekonomiku. TPF ietvaros paredzēts samazināt SEG emisijas, piemēram, ieviešot energoefektīvus risinājumus uzņēmējdarbībai nepieciešamās infrastruktūras attīstībai, uzlabojot uzņēmumu energoefektivitāti, veicinot bezemisiju transportlīdzekļu iespējas. CO₂ piesaisti veicinoši pasākumi tiks nodrošināti ar degradēto purvu (t.sk. nerekultivēto vēsturisko kūdras ieguves vietu) rekultivāciju, t.sk. atgriežot teritorijas ekonomiskajā aprītē.¹⁹

2.3.3. LIFE programmas finansējums

LIFE programma ir Eiropas Komisijas finanšu instruments vides kvalitātes un klimata pārmaiņu inovatīvu un ilgtspējīgu uzlabojumu veikšanai. Plašāk par LIFE programmu šeit: <https://www.lifeprogramma.lv/lv/sakums> un CINEA mājaslapā: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en

Galvenais LIFE programmas mērķis – veicināt ES vides un klimata politikas īstenošanu, attīstību un aktualizēšanu, piešķirot līdzfinansējumu projektiem, kas atbilst LIFE programmas mērķiem un rada papildus pievienoto vērtību ES. Uz programmu attiecas Eiropas Parlamenta un Padomes regula (ES Nr. 1293/2013) par vides un klimata pasākumu programmas (LIFE) izveidi. **LIFE programmas finansēšanas periodā no 2021. - 2024. gadam kopējais pieejamo investīciju apmērs ir 580 miljoni eiro.** Apstiprināto projektu realizācijai pieejams arī Nacionālais līdzfinansējums.

Uz LIFE finansējumu, iesniedzot projektu pieteikumus, var pretendēt jebkura juridiskā persona – uzņēmēji, pašvaldības, nevalstiskās organizācijas – kas plāno veikt inovatīvus un ilgtspējīgus uzlabojumus kādā no LIFE apakšprogrammām.

Eiropas Komisija (EK) ir apstiprinājusi jauno daudzgadu darba programmu LIFE programmas mērķu īstenošanai 2022. - 2024. gadam. Šajā dokumentā ir noteiktas LIFE programmas vides un klimata apakšprogrammu prioritārās jomas, kas atbalstāmas, īstenojot LIFE projektus.

¹⁹ <https://likumi.lv/ta/id/327732-par-eiropas-savienibas-kohezijas-politikas-programmu-2021-2027-gadam>

Vide LIFE programmā saglabājas kā viena no galvenajām apakšprogrammām un sevī ietver virzienu/jomu Daba un bioloģiskā daudzveidība.

Projektu konkursi parasti tiek izsludināti reizi gadā. Plašāka informācija par apakšprogrammām un pieteikšanās grafiku/aktuālajiem apakšprogrammu uzsaukumiem pieejama CINEA mājaslapā šeit: https://cinea.ec.europa.eu/news-events/news/life-programme-priority-topics-2021-2024-2021-08-25_en un šeit: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life/life-calls-proposals_en

LIFE programmas projektu pieteicējiem noderīgi sekot informācijai arī šeit: <https://lifeprogramma.lv/lv/projektu-pieteicejiem>

2.3.4. Pārrobežu sadarbības programmu finansējuma potenciālās apguves iespējas

Interreg ir Eiropas teritoriālās sadarbības programmas, kas sniedz iespēju Latvijas partneriem sadarboties pāri robežām gan ar tiešajām Eiropas Savienības kaimiņvalstīm, gan partnervalstīm visā Eiropā. Kopīgi projekti un investīcijas ir iespējami kopēju izaicinājumu risināšanai tūrisma, kultūras, inovāciju, uzņēmējdarbības, vides, izglītības, nodarbinātības, sociālajā un citās jomās.

Pieteikšanās programmu finansējumam ietver sekojošus nosacījumus:

- ja esat organizācija / juridiska persona;
- ja ir projekta ideja, kuras īstenošanā varētu būt ieinteresēti ārvalstu partneri;
- gatavība pārņemt un dalīties ar savām zināšanām un pieredzi, strādāt starptautiskā vidē
- gatavība ievērot Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansēto programmu nosacījumus.²⁰

Informācija par aktuālajiem Interreg projektu konkursiem pieejama šeit:
<https://www.interreg.lv/lv/interreg-latvija/aktualie-projektu-konkursi/>

3.attēlā apkopota informācija par 2021.-2027.gadam Latvijā Interreg programmās pieejamo finansējumu.

²⁰ <https://www.interreg.lv/lv/interreg-latvija/2021-2027gada-periods/>

3.attēls Interreg programmas: kopējais ES finansējums un attiecināmā teritorija Latvijā. Avots: Interreg²¹

Veicot Interreg programmu pārskatu un analizējot atbalstāmās tēmas Interreg programmās, konstatējams, ka vides pārvaldība un dabas aizsardzība tiek atbalstīta sekojošās programmās: EE-LV; LV-LT; UPB; IE.

2.4. Kompensāciju un atbalsta maksājumi

2.4.1. KLP maksājumi

KLP veicina lauku ilgtspējīgu attīstību, īstenojot trīs ilgtermiņa mērķus, kas ir sekojoši: veicināt lauksaimniecības un mežsaimniecības konkurētspēju; nodrošināt dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un rīcību klimata politikas jomā; nodrošināt lauku apvidu ekonomikas un kopienu līdzsvarotu attīstību.

KLP 2023.–2027. gadam atbalsta lauksaimniecības nozari tās centienos sniegt daudz lielāku ieguldījumu Eiropas zaļā kursa mērķu sasniegšanā. KLP 2021.–2027. gadā paredzēts piešķirt finansējumu 387 miljardu eiro apmērā. To nodrošina divi dažādi fondi: Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds (ELGF) piešķir 291,1 miljardu eiro (pašreizējās cenās), un Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) – 95,5 miljardus eiro.²² Vairāk par kopējo pieejamo budžetu šeit: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_en

²¹ <https://www.interreg.lv/lv/interreg-latvija/2021-2027-gada-periods/>

²² https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_lv

Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023.-2027.gadam **pieejams** **šeit:**
<https://www.zm.gov.lv/lv/media/5409/download?attachment>

KLP stratēģiskā plāna finansējuma sadalījums 2023.-2027.gadam nosaka tiešo maksājumu apmēru – 1,714 miljardi eiro, no kuriem ekoshēmām, kas veicinās veikt videi un klimatam labvēlīgas lauksaimniecības prakses, atvēlēti 438,14 milj. eiro Savukārt Lauku attīstībai atvēlēti 0,791 miljardi eiro (kopējais ar valsts līdzfinansējumu; pasākumi apvienoti pa blokiem, no kuriem mežsaimniecībai – 28,6 milj. eiro).

Stratēģiskajā plānā noteiktie DA plānu izstrādātājiem potenciāli saistošie mērķi:

- Vides investīcijas – paredzēts atbalsts jaunām neienesīgām investīcijām, kas tiešā veidā vērstas uz vides mērķu izpildi. Atbalsts tiks sniegts par mākslīgo mitrzemju izveidi, lai mazinātu barības vielu noplūdi ūdeņos, un bioloģiski vērtīgo zālāju atjaunošanai, lai veicinātu dabisko zālāju platības atjaunošanu;
- Atbalsts mežsaimniecībai – paredzēts atbalsts ieguldījumiem, lai veicinātu emisiju piesaistes mežos, paaugstinot meža produktivitāti, kā arī atbalsts tiks sniegts meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzturēšanas darbībām, un ieguldījumiem preventīvo pasākumu veikšanai, mazinot meža ugunsgrēku riskus.

2023.gada Kompensācijas maksājumam par Natura 2000 meža teritorijām (NIM) pieteikšanās kārtā noslēgusies 2023.gada 15.jūnijā. Atbalsta pretendents varēja būt meža zemes (izņemot pašvaldībai vai valstij piederošu vai piekritīgu meža zemes platību) īpašnieks vai lietotājs, vai to kooperatīvs vai apvienība.

Informācija par aktuālajiem atbalsta maksājumiem un jau noslēgtajām kārtām **pieejama** **šeit:**
https://www.lad.gov.lv/lv/katalogs?progra_catalog_vid_1%5B380%5D=380

MK sēdes protokollēmuma projekts (Informatīvais ziņojums “Par Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģisko plānu 2023.-2027.gadam”) pieejams šeit: <https://tapportals.mk.gov.lv/structuralizer/data/nodes/dbc262ab-410b-4088-96ff-52005b64d1e3/preview#>

Dokumenta 3.punktā noteikts, ka tiek pieņemts zināšanai, ka Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai atbalsta pasākumu īstenošanai Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskajā plānā 2023.–2027. gadam ir nepieciešams papildu valsts budžeta līdzfinansējumu 157 247 266 euro apmērā, no kura **21 000 000 euro nepieciešami mežsaimnieciskās darbības kompensācijai Natura 2000 teritorijā, atbilstoši informatīvā ziņojuma 61.punktā minētajam sadalījumam no 74. resora “Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums” programmas 80.00.00 “Nesadalītais finansējums Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības**

līdzfinansēto projektu un pasākumu īstenošanai”, kas rada ietekmi uz valsts budžetu.

2.4.2. EJZAF – kompensācijas par roņu nodarītajiem postījumiem

Programmas īstenošanas galvenais mērķis ir konkurētspējīga zivsaimniecības nozare un ilgtspējīgi ūdens dzīvie resursi veselīgas un drošas pārtikas un kvalitatīvas un ilgtspējīgas dzīves vides nodrošināšanai.

Pamatinformācija pieejama šeit: <https://www.zm.gov.lv/lv/eiropas-jurlietu-zvejniecibas-un-akvakulturas-fonda-ejzaf-atbalsts-2021-2027>

Programma pieejama šeit: <https://www.zm.gov.lv/lv/eiropas-jurlietu-zvejniecibas-un-akvakulturas-fonda-ejzaf-atbalsts-2021-2027>

Programmā norādītais politikas mērķis: *Zaļāka Eiropa*, ietverts 1.prioritātē: *Veicināt ilgtspējīgu zvejniecību un ūdeņu bioloģisko resursu atjaunošanu un saglabāšanu*: “Palielinoties pelēko roņu populācijai, vienlaikus pieaug arī to nodarīto zaudējumu piekrastes zvejai apjoms, jo tie bojā zvejnieku izliktos zvejas rīkus un tajos esošo lomu, kā arī pieaug pelēko roņu, īpaši jauno īpatņu, bojāejas gadījumu zvejas rīkos skaits. Aizsardzības un apsaimniekošanas plānā roņiem Latvijas ūdeņos Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī konstatēts, ka, neskatoties uz to, ka tiem ir negatīva ietekme gan uz zivīm ekosistēmā, gan tie nodara ievērojamus zaudējumus piekrastes zvejā, jāturpina to izpētes process, to apsaimniekošanas pasākumi ir ierobežoti, tādēļ, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas nolūkā, ir mazināma konfliktsituācija starp piekrastes zvejniekiem un roņiem, kā vienu no instrumentiem paredzot kompensācijas izmaksu par to nodarītajiem zaudējumiem, vienlaikus meklējot tehniskos risinājumus zvejas selektivitātei, roņu piezvejas mazināšanai un to ietekmes uz nozveju samazināšanai, tādējādi sekmējot arī PRP. ZRP 2014-2020.gadam tika veiksmīgi uzsākta attiecīga atbalsta mehānisma piemērošana un procesā gūta pozitīva pieredze, tāpēc **atbalsta mehānisma pamatprincipi piemērojami arī turpmāk.**”²³

Saistošie Latvijas normatīvie akti:

- Ministru kabineta 2022.gada 24.maija noteikumi Nr.319 „[Kārtība, kādā administrē un uzrauga Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondu, kā arī valsts atbalstu zvejniecības un akvakultūras attīstībai 2021.–2027. gada plānošanas periodā](#)”
- Ministru kabineta 2023.gada 7.marta noteikumi Nr.113 “[Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas, administrēšanas un uzraudzības vispārējā kārtība lauku un zivsaimniecības attīstībai](#)” Dokumenta 61.punkts nosaka vispārējās atbalsta piešķiršanu ierobežojošās prasības un nosacījumus, kas pretendentiem jāievēro, piesakoties atbalsta saņemšanai.

Saistošie Eiropas līmeņa normatīvie akti:

²³ Programma zivsaimniecības attīstībai, 2021.-2027.gadam, pieejams: <https://www.zm.gov.lv/lv/media/2928/download?attachment>

- [EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA \(ES\) 2021/1139](#) (2021. gada 7. jūlijs), ar ko izveido Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondu un groza Regulu (ES) 2017/1004;
- [EIROPAS PARLAMENTA UN PADOMES REGULA \(ES\) 2021/1060](#) (2021. gada 24. jūnijs), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu Plus, Kohēzijas fondu, Taisnīgas pārkārtošanās fondu un Eiropas Jūrlietu, zvejniecības un akvakultūras fondu un finanšu noteikumus attiecībā uz tiem un uz Patvēruma, migrācijas un integrācijas fondu, Iekšējās drošības fondu un Finansiāla atbalsta instrumentu robežu pārvaldībai un vīzu politikai;

Uz dokumenta izstrādes brīdi (septembris, 2023.gads) nav atvērta konkursa kārta, kas atbilstu konkrētajai aktivitātei, tomēr ir iespējams sekot līdzi aktuālajai informācijai: <https://www.lad.gov.lv/lv/programmas-zivsaimniecibas-attistibai-2021-2027gadam-pza-atbalsta-pasakumi>

2.4.3. Valsts budžets – kompensācijas par nemedijamo dzīvnieku nodarītajiem zaudējumiem

2021.gada 18.februāra Ministru kabineta noteikumu Nr. 114 “Kārtība, kādā zemes īpašniekiem vai lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedijamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem, un minimālās aizsardzības pasākumu prasības postījumu novēršanai” 2.punkts nosaka, ka **kompensāciju par zaudējumiem izmaksā no valsts budžetā šim mērķim paredzētajiem līdzekļiem pēc tam, kad konstatēts, ka postījumus nodarījuši īpaši aizsargājamo nemedijamo sugu vai migrējošo sugu dzīvnieki, nodarītie postījumi ir būtiski un zemes īpašnieks vai lietotājs postījumu vietā ir veicis šajos noteikumos minētos aizsardzības pasākumus postījumu novēršanai.** Tāpat, tiek noteikts, ka kompensācijas apmērs nepārsniedz 80 procentus no aprēķinātā zaudējumu apmēra. Ja zemes īpašnieks vai lietotājs ir saņēmis apdrošināšanas atlīdzību par nodarīto kaitējumu, par kuru tiek piešķirta kompensācija, kopējais kompensācijas un apdrošināšanas atlīdzības apmērs nedrīkst pārsniegt 100 procentus no attiecināmajām izmaksām.

MK noteikumu 4.punkts apkopo kritērijus gadījumiem, kuros tiek noteikti zaudējumi, t.sk.:

- postījumi nodarīti augkopības, akvakultūras, lopkopības vai biškopības nozarē;
- nodarīto zaudējumu apmērs pārsniedz vienas valstī noteiktās minimālās mēnešalgas apmēru (eiro);
- postījumi akvakultūrai nodarīti zivju dīķos un kopējā zivju dīķu platība nav mazāka par trim hektāriem;
- postījumus akvakultūrai nodara būtiskākās zivjēdāju putnu sugas – gārņi (zivju gārnis (*Ardea cinerea*) vai lielais baltais gārnis (*Egretta alba*)), ķīri (lielais ķīris (*Larus ridibundus*) vai mazais ķīris (*Larus minutus*)),

jūras krauklis (*Phalacrocorax carbo*), zivju ērglis (*Pandion haliaetus*),
jūras ērglis (*Haliaeetus albicilla*) – un ūdrs (*Lutra lutra*).

Līdz ar to, zemes īpašnieks vai lietotājs kompensāciju par postījumiem akvakultūras nozarē piesaka ne biežāk kā reizi gadā un kompensācija netiek piešķirta tiešās un pastarpinātās pārvaldes institūcijām un valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrībām.

Ministru kabineta noteikumi Nr. 114 pieejami šeit:
<https://likumi.lv/ta/id/321153-kartiba-kada-zemes-ipasniekiem-vai-lietotajiem-nosakami-to-zaudejumu-apmeri-kas-saistiti-ar-ipasi-aizsargajamo-nemedijamo-sugu>

3. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMU IEVIEŠANAS STRATĒGISKĀ PLĀNOŠANA

Apsaimniekošanas pasākumu ieviešanas stratēģiskajai plānošanai tiek ieteikts izdalīt sekojošus soļus/aspektus:

1. Apsaimniekošanas pasākumu kopējs reģistrs – iespējamais Dabas datu pārvaldības sistēmas “Ozols” pielietojums, kas sniegtu iespēju atlasīt līdzīgos pasākumus pa visām ĪADT. Secīgi – pēc līdzīgām pazīmēm tiek veikta atbilstošā finansēšanas avota plānošanas vajadzībām;

2. Apsaimniekošanas pasākumu prioritizēšana –

a. primāri ieviešot minimālos pasākumus teritorijas aizsardzības mērķu sasniegšanai (nomināli obligāti ieviešamie pasākumi);

b. Teritoriju relatīvā būtiskuma noteikšana katra biotopa saglabāšanā (piemēram, lielākās platības (absolūti, reģionāli), relatīvi labāks stāvoklis – mazākas izmaksas, lielākas sinerģijas ar citiem politikas mērķiem, u.tml.);

Projekta ietvaros izstrādātais dokuments “Dabas aizsardzības plānu JAUNAIS IETVAROS un nepieciešamie uzlabojumi dabas datu pārvaldības sistēmā “Ozols”” paredz, ka apsaimniekošanas pasākumiem nosakāma to prioritāte skalā no viena līdz trīs. Pirmā prioritāte piešķirama tiem pasākumiem, kas nepieciešami sugu un biotopu Natura 2000 teritorijas līmeņa aizsardzības mērķu sasniegšanai, šie pasākumi individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu vai citu normatīvo vai administratīvo aktu projektu sagatavošanas kontekstā uzskatāmi par obligātiem pasākumiem. Otrā prioritāte piešķirama pasākumiem citu ĪADT mērķu sasniegšanai, savukārt trešā prioritāte piešķirama ieteicamiem pasākumiem, kas varētu uzlabot sugu un biotopu stāvokli, ainavas vai vides kvalitāti;

3. Ieviešanu veicinošie faktori – dažādo finanšu avotu nosacījumu pielāgošana (atbalstāmās aktivitātes, attiecināmās izmaksas, potenciālie ieviesēji, u.tml.);

4. Apsaimniekošanas pasākumu ieviešanas administrēšana – centralizēti (DAP), zemes īpašnieks (piemēram, LVM), pašvaldības / plānošanas reģioni). Iespējams, atsevišķu uzmanību nepieciešams pievērst pašvaldību funkciju pārskatīšanai/palielināšanai konkrētā aspekta ietvaros;

5. Apsaimniekošanas pasākumu ekonomiskā atdeve – vēlama izpēte un apzināšana, kā ieinteresēt zemes īpašniekus.

6. Sociālā atbildība un tās izteikšana finansiālā izteiksmē (piemēram, attiecībā uz valsts uzņēmumu LVM) – skatot pēc noteiktiem parametriem, t.sk., nopostītās dabas samērs pret atjaunoto, apsaimniekoto. Vienlaikus šis aspekts akcentē nepieciešamību pēc precīziem ekonomiskajiem aprēķiniem, kā arī ļoti specifiskām temata aktualizēšanas (mārketingu u.tml.) prasmēm, kuras nereti konstatējamas kā nepietiekamas vai iztrūkstošas dabas aizsardzības jomā strādājošo iestāžu vidū.

4. PROBLĒMJAUTĀJUMI UN ŠĶĒRŠĻI APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMU IEVIEŠANAI UN FINANSĒŠANAI

Nodevuma sagatavošanas laikā, iesaistot diskusijās jomas ekspertus²⁴, konstatēti vairāki problēmjaucājumi, kas skar dabas aizsardzībai pieejamā finansējuma apzināšanu un apguvi.

Neskatoties uz to, ka nodevuma mērķis ir apzināt DA plānu ieviešanai pieejamā finansējuma avotus, tomēr nedz valsts budžeta, nedz ES fondu līdzekļi nav iezīmēti tik šauram finansēšanas virzienam. Jāņem vērā, ka ĪADT un to apsaimniekošana ir tikai viens no kopējiem līdzekļiem bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un uzlabošanai. Pat no ES dabas direktīvām izrietošie pienākumi netiek ierobežoti un attiecināti tikai uz ĪADT (piemēram, labvēlīgs sugu un biotopu aizsardzības stāvoklis nodrošināms visā valsts teritorijā, jāveicina ĪADT konektivitāte, tāpat bioloģiskās daudzveidības monitorings tiek veikts visā valsts teritorijā). Tāpēc **finansējuma pieejamība DA plānu ieviešanai nav nošķirama no kopējā bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai pieejamā finansējuma**. Jo īpaši tas attiecas uz gadījumiem, kad sugas vai biotopa aizsardzības stāvoklis konkrētā ĪADT ir atkarīgs no pasākumiem, kas būtu jāveic ārpus ĪADT (piemēram, izklīdētā piesārņojuma mazināšana upēs, lai uzlabotu aizsardzības stāvokli saldūdens biotopiem ĪADT).

Tāpat no ekspertu puses tiek norādīts, ka būtisks šķērslis dabas aizsardzības plānos iekļauto apsaimniekošanas jautājumu risināšanai ir **birokrātiskā sarežģītība**, kas šobrīd vērtējama kā pieaugoša. DA plāns neatceļ normatīvajos aktos paredzētās atļaujas vai to izsniegšanas nosacījumus. Līdz ar to **būtiskāku apsaimniekošanas pasākumu ieviešanai jāparedz finansējums ne tikai konkrētā pasākuma ieviešanai, bet arī pavadošām administratīvām izmaksām, kuras ne visos finansēšanas avotos tiek paredzētas kā projekta attiecināmās izmaksas**.

No ekspertu puses tiek ieteikts strādāt pie normatīvā sloga samazināšanas, nodrošinot, ka **kontrolējošo slogu daļēji būtu iespējams pārcelt uz konsultējošo un/vai palīdzējošo**.

Ekspertu ieteikumu vidū: finansējuma pārdale/pārvirzīšana no t.s. *soft* ("mīkstie" projekti – projekti, kuru mērķis ir dokumentu, vadlīniju izstrāde bez to praktiskas ieviešanas dabā) projektu grupas uz projektiem ar konkrētām apsaimniekošanas darbībām. Tiek norādīts, ka rekomendāciju, modeļu un rīku izstrāde ir būtiska un svarīga, tomēr nav pietiekami tikai ar teorētisko materiālu izstrādi, ja tām neseko/nav pietiekama finansējuma praktisko darbību (kas vērtējamas kā ar būtiskāko praktisko pienesumu) ieviešanas nodrošināšanai. Lai panāktu lielāku pieejamo finansējumu praktiskiem projektiem, jāstrādā pie atbilstošo finanšu programmu un fondu atbalstāmo aktivitāšu tvēruma, kā arī ieviešanas nosacījumu pilnveidošanas. Daļēji tas veikts projekta laikā F.2.1. aktivitātes ietvaros, piemēram, attiecībā uz pārrobežu sadarbības programmām.

²⁴ Konsultācijas ar ekspertiem notika elektroniskā formātā, ar e pastu sarakstes starpniecību (2023.gada pavasarī/vasarā). Uzrunāto ekspertu vidū DAP un VARAM eksperti: Agnese Priede, Ģirts Baranovskis, Kristīne Vilciņa, Gita Strobe, Diāna Saulīte, Daiga Vilkaite, Inga Belasova

Apstiprināts un spēkā esošs DA plāns ir nepieciešamais nosacījums finansējuma piesaistei no ES fondiem, kā arī valsts budžeta finansētiem projektu konkursiem, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un veicināšana. Tomēr nereti apsaimniekošanas pasākumi DA plānos paredzēti samērā vispārīgi, bez tādas detalizācijas pakāpes, kas ļautu bez papildus plānošanas un aprēķiniem iekļaut šos pasākumus piemēram, projektu pieteikumos. Izvērtējot DA plānus (izstrādāti laika posmā līdz 2023.gadam), secināms, ka **nav vienota pieeja plānoto apsaimniekošanas pasākumu potenciālo izmaksu novērtēšanai**. Konstatējams, ka plānos galvenokārt ir pieejamas plānotās vidējās izmaksas biotopu apsaimniekošanas pasākumiem, bet ne atjaunošanas pasākumiem. Apjomīgākiem darbiem izstrādātājs bieži norāda, ka informācija par izmaksām nav pieejama vai ir nosakāma brīdī, kad tiek sastādīts konkrēts apsaimniekošanas pasākumu plāns vai projekts.

Kā problēma minams arī tas, ka šobrīd DA plānam ir ieteikuma raksturs – DA plānā norādītajiem izpildītājiem **nav pienākuma īstenot DA plānā paredzētos apsaimniekošanas pasākumus**, līdz ar to DA plānā paredzētie apsaimniekošanas pasākumi ir tikai kā iespēja, un DA plāns kalpo kā pamatojums finanšu resursu piesaistei. Nav arī pietiekami daudz tādu programmu, jo sevišķi privātajiem zemes īpašniekiem, kurās pieteikt DA plānā paredzēto pasākumu īstenošanu.

Atbilstīga apsaimniekošanas pasākumu plānošana notiek izstrādājot DA plānu, bet kā norādīts ziņojumā “Dabas aizsardzības plānu izstrādes sistēmas analīze un tajā nepieciešamās izmaiņas”²⁵, aplūkojot datus par to, kurām no sauszemes Latvijas Natura 2000 teritorijām ir izstrādāti DA plāni, var secināt, ka 2022. gadā **tikai 29 % no Natura 2000 teritorijām ir spēkā esoši DA plāni**, bet 47 % no Natura 2000 teritorijām DA plāns nekad nav ticis izstrādāts, 3 % Natura 2000 teritoriju DA plāni ir izstrādes stadijā. No šobrīd spēkā esošajiem DA plāniem 2 % teritoriju plāna darbības termiņš beigsies 2023. gadā, vēl 3 % teritoriju – līdz 2028. gadam. Tātad aktuāls apsaimniekošanas pasākumu saraksts ir mazāk kā 30% Natura 2000 teritoriju.

Paredzams, ka Projekta laikā izstrādātie teritoriju aizsardzības mērķi, kas izteikti kvantitatīvā izteiksmē, kā arī atvieglota DA plānu izstrādes sistēma, labāka apsaimniekošanas pasākumu plānošana, prioritizēšana un atbildību noteikšana, atvieglos nepieciešamo apsaimniekošanas pasākumu noteikšanu un ieviešanu.

KOPSAVILKUMS

Nodevums “Dabas aizsardzības plānu ieviešanai potenciāli pieejamais finansējums” ir sagatavots, ņemot vērā šobrīd aktuālo ES fondu daudzgadu finansēšanas periodu – ES fondu 2021.–2027.gada plānošanas periodu. Nodevumā aprakstītā situācija ir fiksēta kā **aktuāla uz 2023.gada septembra beigām**.

Nodevuma 2.nodaļā apzināti un izdalīti apsaimniekošanas pasākumu finansēšanas avoti, kas šobrīd uzskatāmi kā aktuāli vai potenciāli aktuāli un kuros pieejamais vai potenciāli pieejamais finansējums atbilstošajos plānošanas dokumentos ir noteikts/plānots kā pieejams DA plānos ietvertu apsaimniekošanas pasākumu ieviešanai. Īsumā iezīmētas arī apsaimniekošanas pasākumu finansēšanas jaunās / neizmantotās iespējas.

Dokumenta 4. nodaļā “Problēmjaudājumi un šķēršļi apsaimniekošanas ieviešanai un finansēšanai” apkopoti gan ekspertu diskusijās izceltie problēmjaudājumi, gan secinājumi, kas radušies, iepazīstoties ar līdz šim izstrādātajiem DA plāniem. Tika secināts, ka kopumā DA plānos iekļautajām izmaksām šobrīd **ir indikatīva nozīme**, jo pozīcijās, kur informācija tiek iekļauta, izmaksas atspoguļo plāna izstrādes laika vidējās izmaksas. Tāpat konstatēts, ka nav izveidota ērta sistēma kā izsekot, kuri no apsaimniekošanas pasākumiem – t.sk. administratīvajiem – ir ieviesti un kādā apjomā, līdz ar to nav konkrēti nosakāms, cik daudz finanšu resursu būtu nepieciešams visu atlikušo DA plānā norādīto pasākumu ieviešanai. Jāņem vērā, ka parādīties jaunākai zinātniskai informācijai vai izpratnei, ne visus pasākumus ir nepieciešams ieviest vai to vietā būtu jāizmanto citas metodes, kuru izmaksas var būt atšķirīgas no sākotnēji plānotajām. Tādējādi paredzams, ka Projekta laikā izstrādātie teritoriju aizsardzības mērķi, kas izteikti kvantitatīvā izteiksmē, kā arī DA plānu sagatavošanas un apstiprināšanas procedūras uzlabošana, atvieglotu nepieciešamo apsaimniekošanas pasākumu ieviešanu.

Nodevuma izstrādātājs apņemas līdz projekta beigām **uzturēt un nodrošināt dokumentā aplūkotās informācijas atbilstību aktuālajai situācijai**, reizi gadā veicot nodevumā ievietoto hipersaišu un mājaslapu adrešu pārskatīšanu un precizēšanu. Vienlaicīgi nodevuma izstrādātājs ieteiktu DA plānu ieviešanas organizētājiem (DAP) veikt konkrētā dokumenta aktualizēšanai arī pēc projekta beigām, saskatot dokumenta potenciālu tam esot kā noderīgam palīgmateriālam jebkuram DA plānu ieviešanā iesaistītajam interesentam.

